

Friedrich August Frehse

**Dissertatio Inavgvralis Ivridica De Necessitate Hominibvs Propriis In Megapoli
Imposita Impetrandi Consensvs Nvptialis A Dominis Villaribvs, Atqve Horvm
Facvltae Limitata Illvm Denegandi**

Rostochii: Adler, 1802

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1005046867>

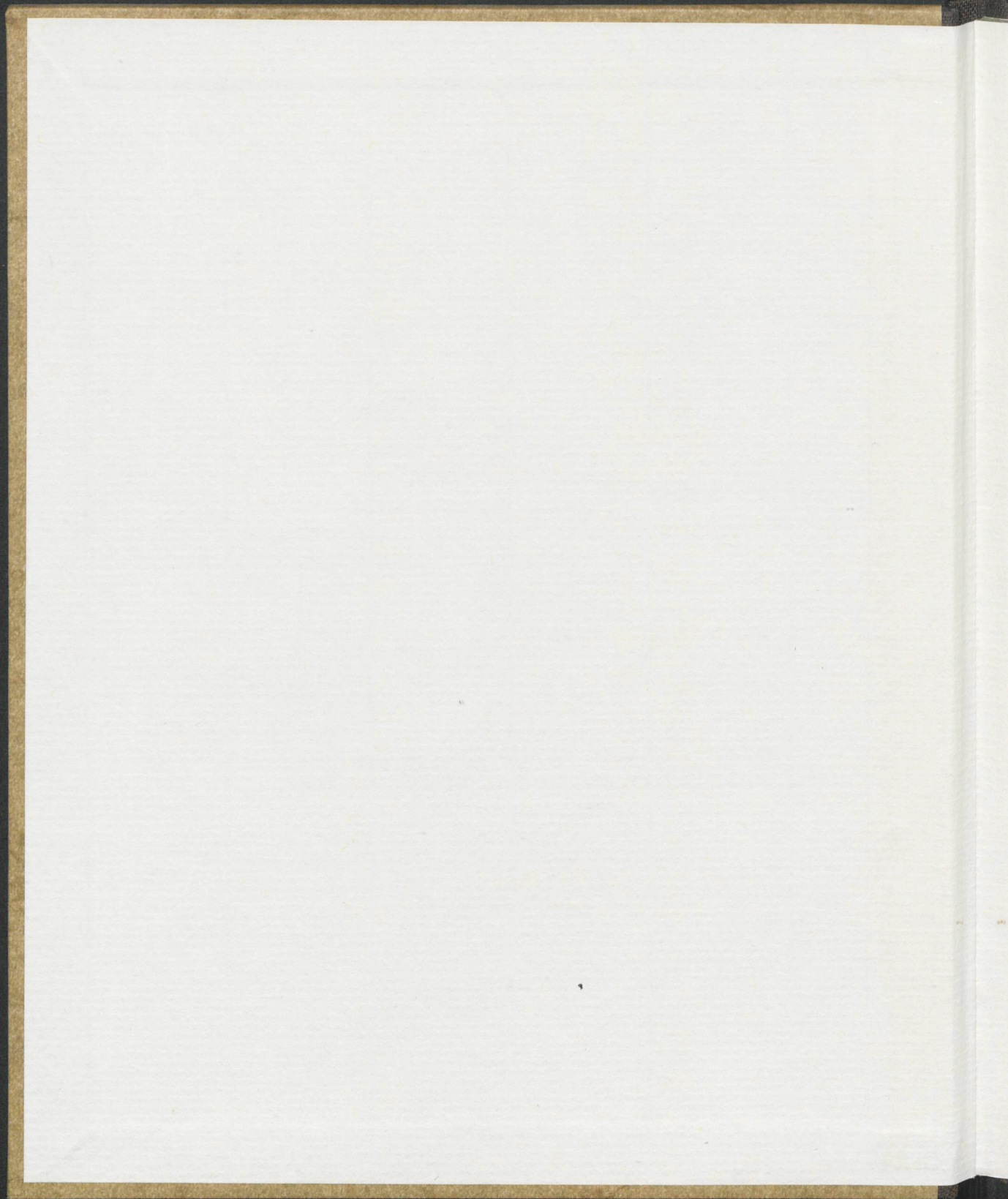
Druck Freier Zugang

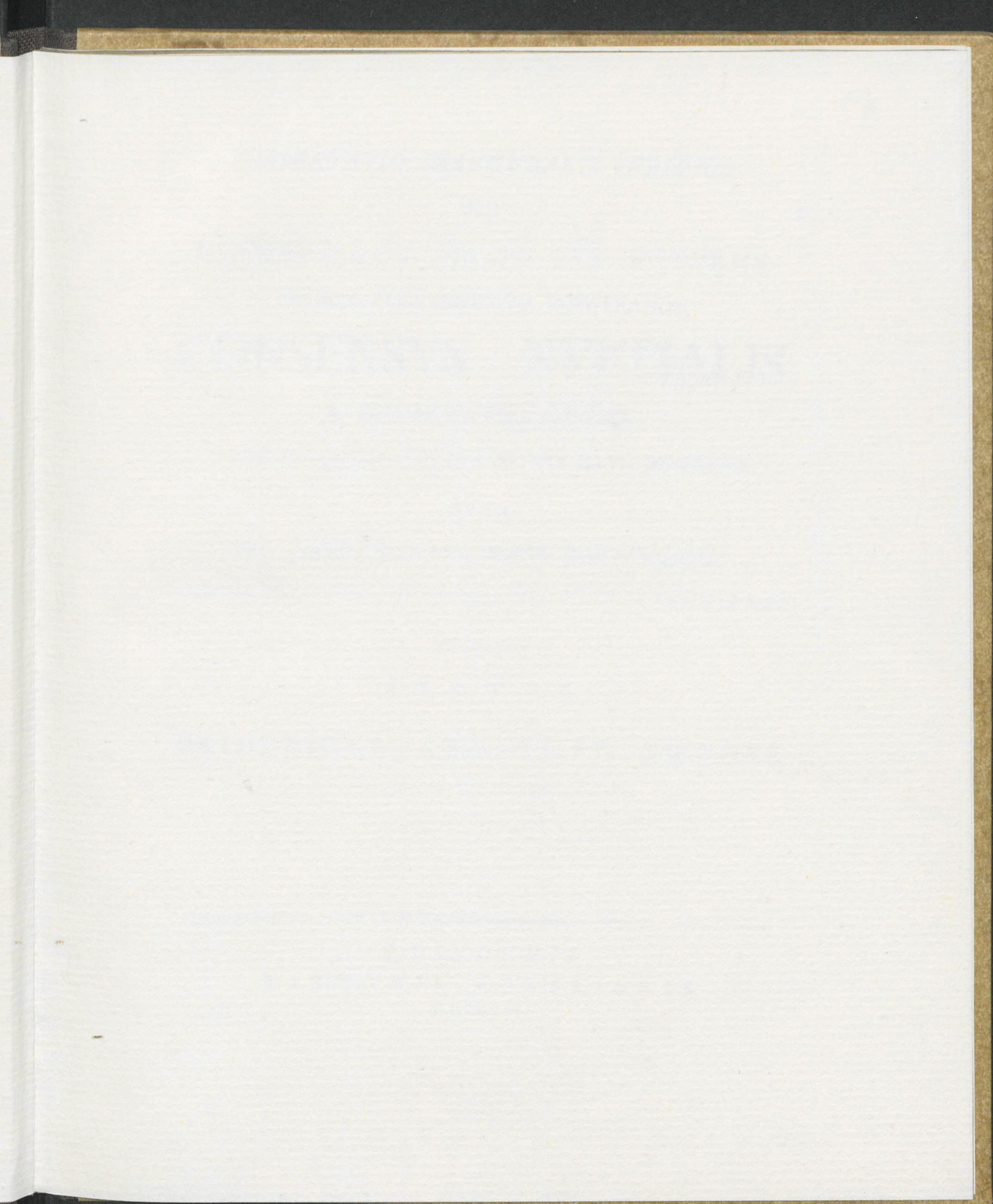

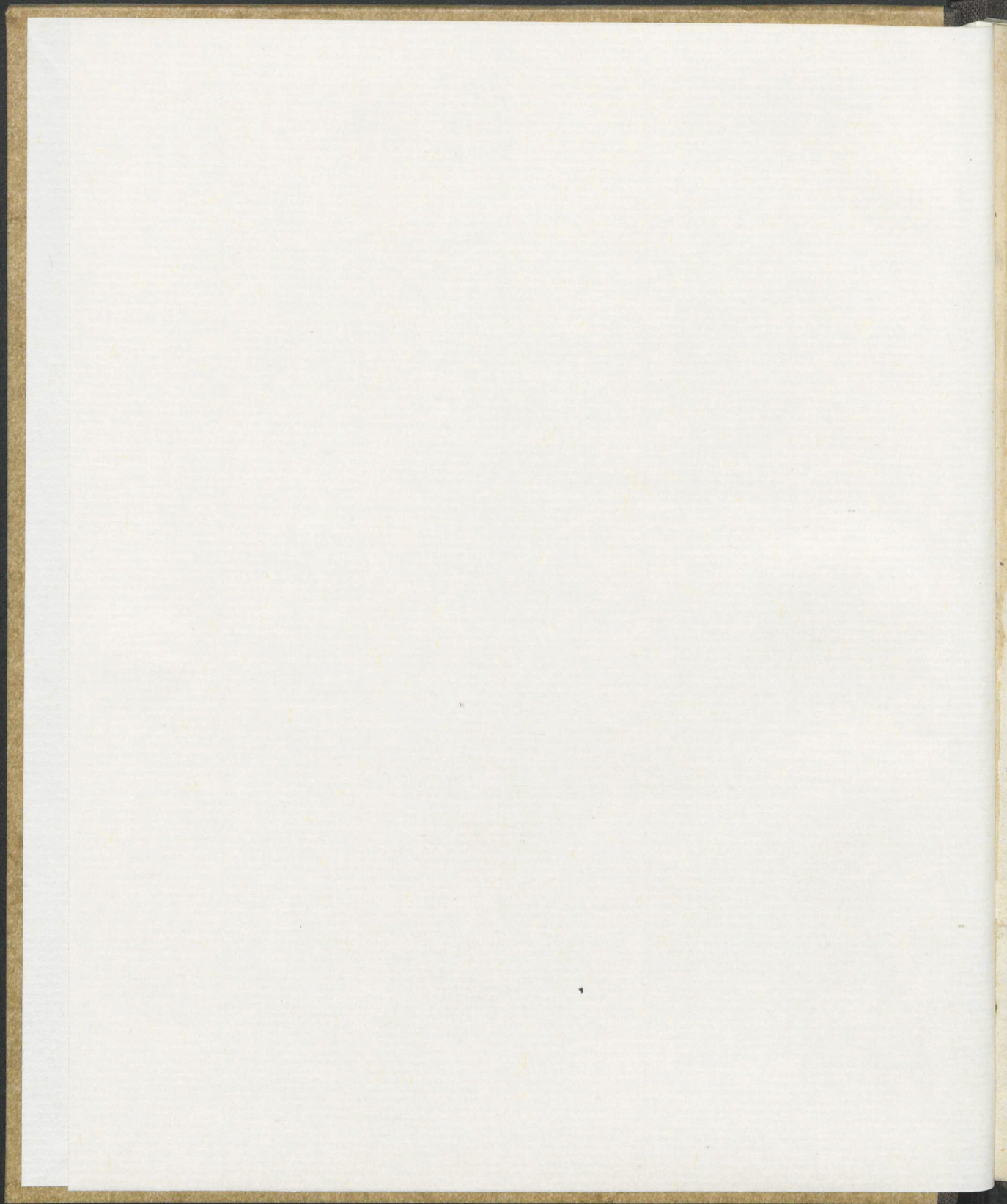
OCR-Volltext

RU jurist. 1802

Frehse, Frid. A.

13

DISSERTATIO INAUGURALIS IURIDICA
DE
NECESSITATE HOMINIBVS PROPRIIS
IN MEGAPOLI IMPOSITA IMPETRANDI
CONSENSVS NVPTIALIS

A DOMINIS VILLARIBVS,
ATQVE HORVM FACVLTA TE LIMITATA ILLVM DENEGANDI

QVAM
PRO CAPESSENDIS HONORIBVS DOCTORALIBVS
FACVLTATI ILLVSTRI IURIDICAE ROSTOCHIENSI

OBTVLIT
A V C T O R
FRIDERICVS AVGVSTVS FREHSE
IVD. SVP. VRB. ROST. PROC.

ROSTOCHII
LITTERIS ADLERIANIS
MDCCCII.

1802

DISSENTIO INVENIENS REVERENDIA
DE
NECESSITATE HOMINIS PROPRIIS
IN SINGULIS IMPOSTA IMITATIONE
CONSENSUS VITALIS
A DOMINI VILARIBUS

ATQUE NOVA REVERENDIA LITTA DEMONSTRAT
QUAM
PRO CAUSIS HONORIS DIGNITATIS
REVERENDIA REVERENDIA REVERENDIA

REVERENDIA
A V C T O R
FRIDERICUS AUGUSTUS FRISSE
REVERENDIA REVERENDIA REVERENDIA

REVERENDIA
LITTE REVERENDIA
REVERENDIA

9

D O M I N O
ILLVSTRI ATQVE EXCELLENTISSIMO
CAROLO HERMANNO FREHSE
IVRIS VTRIVSQVE DOCTORI
PATRI MAXIMA PIETATE REVERENDO
HASCE PAGINAS

IN SVMMAE VENERATIONIS TESSERAM

D. D. D.

A V C T O R.

DOMINO

RESTITUTIO FIDELITATIS

CAROLO HERMANNO FREHSE

IN VITAE FIDELITATE

RESTITUTIO FIDELITATIS

RESTITUTIO FIDELITATIS

IN VITAE FIDELITATE

RESTITUTIO FIDELITATIS

RESTITUTIO FIDELITATIS

§. I.

Proui omni tempore sponsalia atque connubia tum apud Romanos, tum apud Germanos variis circumscripta fuerunt limitibus; ita validitas eorum saepissime adstricta erat ad consensum aliorum, quibusex variis rationibus jus concessum erat, sponsalia, iis insciis ab aliis contracta, mox pro nullis declarandi, mox suo demum consensu corroborandi. Nec hodie omnibus nuptias contrahere cupientibus omnino liberum est, illas pro lubitu inire, et consensum aliorum omnino negligere. Non solum qui sub potestate aliena sunt, sed quoque qui singulari reverentia erga alios obstringuntur, haud raro solliciti esse debent de consensu illorum, quibus haec debentur officia, vel subjectionis, vel pietatis atque reverentiae. Attamen non omni aevo nec in quovis territorio eadem potestas, idem imperium fuit aliorum, in eorum nuptias, quibus necesse erat consensum ab ipsis impetrare. Pariter pro diversitate provinciarum magna est diversitas ratione personarum, quibus imposita est obligatio impetrandi ab aliis consensum nuptialem, quo neglecto et sponsalia et nuptiae non solum injustae sunt, sed etiam ipsa lege nullae.

§. II.

§. II.

Sic, ut dicta exemplis quibusdam illustrem, ad officium curatoris non pertinere, num nubat puella an non, expresse sancitum est in L. 20. D. de ritu nuptiarum: voluerunt enim Romani iuxta rescriptum Severi et Antonini, ad officium curatoris administrationem bonorum pupillae pertinere, nubere autem pupillam suo arbitrio posse. Sublato vero in jure Germanico discrimine inter tutores et curatores, horum auctoritas haud raro hodie extenditur ad negotium connubiale. In patria saltem hoc certum esse videtur per verba *ordinationis politicae* de 1572 titulo *von heimlichen Verlöbnißsen*, ubi ita: *wir wollen unsere Unterthanen hiemit gnädig und ernstlich verwarnt haben, nachdem die heimliche Ehen und Verlöbnißsen ohne Vorwissen der Eltern in göttlichen und kaiserlichen Rechten verboten, daß sie sich solcher heimlichen Verlöbnißsen, so ohne Vorwissen beiderseits Eltern, oder ihrer Vormünden geschehen, gänzlich enthalten.* Contra impune negligitur, jure Romano consensus reliquorum propinquorum, quo olim jure Germanico omnino opus erat, hodie autem non amplius indigemus, nisi forte jura specialia hinc inde contrarium praescribunt.

§. III.

Tentasse olim parochos ad sponsalia aliorum concurrere, hinc connubia pro clandestinis habuisse, nisi praecefferit eorum consensus, notum satis cuique erit; sed fortiter resisterunt his conatibus tum Jcti, tum Theologi cordatiores ¹⁾. Et quis est, qui ignoret, vasallorum matrimonia itidem non ubique olim libera, sed potius consensum dominorum directorum saepe in iisdem ineundis requisitum fuisse. Germania autem tale quid nunquam approbavit, licet libertatem vasallo-

fallorum in celebrandis nuptiis neutiquam in eo quaerendam esse putarem, quod feuda haec magis oblata, quam data reputari debeant secundum communem Doctorum opinionem. Pariter hodie ordines provinciales non amplius indigent privilegio principis ad ineunda libere matrimonia; multo minus juxta jus nostrum publicum Germanicum principes solliciti esse debent vel de imperatoris, vel de ordinum provincialium suorum consensu in sponfalibus suis contrahendis. Quaedam tamen moris veteris hodie supersunt hinc inde vestigia; teste enim experientia ad nostra quoque tempora recte applicantur, quae laudatus dominus *de Ludewig* ²⁾ scribit.

¹⁾ Legatur de Ludewig different. iur. Roman. & Germ. in consensu connubiali extra patrem diff. IV. ubi ita: *nunc Romani in connubiis pagani adhibuerunt auspices, nunc auctores, nunc conciliatores & suffragatores: Christiani Episcopos & Parochos ideo salutarunt, sine quorum consensu non putarant rite perfecta vel sponsalia esse, vel ipsas nuptias.* Idem ille laudatus auctor not. g. pag. 28. addit: *voluisse & decrevisse veteres, ut connubia fierent consilio pace consensuque Episcopi aut Parochi sacerdotis.* Ipse S. Ignatius, aut cuicumque demum epistola ad Polycarpum tribuenda, in ejus medio loco scribit: *deceat autem ducentes uxorem & ductas, cum sententia episcopi unionem facere; ut sit secundum dominum & non secundum concupiscentiam.* Recte tamen addit, in foris Evangelicorum haec principia nunquam adoptata esse.

²⁾ l. c. Caeterum illud tamen ex pristini aevi moribus remansit, principum officiales primi ordinis, matrimonia inire, non nisi cum voluntate consensuque domini sui: qui in suis si malit coelibatum, quam connubia, ut hanc quam aliam ducant, officialium est, etiam in nuptiis, magis ab alieno principis judicio sensuque pendere, quam suo. Addatur *Moser* im Hofrecht T. II. p. 166. *Beck* de jure principis circa connubia ministrorum et vassallorum.

§. IV.

Missis his, quae ad scopum praesentem non adeo immediate faciunt, unicum hoc subjungo, libertatem contrahendi matrimonii apud moratiores gentes omni tempore certis quibusdam limitibus fuisse circumscriptam. Nec pro lubitu hoc ius exerceri potuisse ab illis, qui ex singulari ratione libere de suis actionibus disponere non valuerunt. Deinde diligenter notandum esse puto, rationem connubiorum ad consensum tertii adligatorum, haud raro etiam in officio concessio quaerendam esse; quia in arbitratu principis est, officiali post alias Leges connubiales quoque dare. Porro ex dominio vel imperio idem hocce jus derivari poterit; denique nec hoc omittendum erit, intuitu aliorum necessitatem impetrandi a tertio consensum in contrahendis nuptiis esse temporariam, alios e contrario per omne tempus vitae suae huic necessitati subjectos manere. Quae omnia ex mox dicendis, magis elucescent. Sic enim, ut quaedam adferam illustrationis ergo, militibus stipendio conductis ubique fere per Germaniam, in specie quoque in patria nostra interdictum est, uxores in matrimonium ducere, nisi antea impetraverint consensum nuptialem, et quidem officiales ab ipso principe, gregarii a praefecto militum. Poenae gravissimae in transgressores sunt adjectae, et praeterea nuptiae contractae pro nullis declarantur.

§. V.

Inquirenti mihi in jura domini villaris ratione matrimonii ab hominibus propriis contrahendi, non omnino a proposito alienum esse videtur, brevibus simul examinare jura parentibus propria in celebrandis nuptiis liberorum suorum. Facta enim hac comparatione

lucu-

luculentius patebit, quae utroque casu adsit diversitas jurium parentibus et dominis priorum et quatenus hujus diversitatis sit ratio. Olim jure Latii liberi non modo in contrahendis nuptiis a nutu patris pendebant, sed quoque connubia ab illo imperari potuisse satis constat. Simili quadam ratione contubernia servorum in arbitratu solius domini posita erant, qui servum atque ancillam suam uni tabernae includere, ideoque illis contubernium imperare poterat. Quis non videt, hujus conformitatis rationem in dominio quaerendam esse, quod prouti dominis in servos et ancillas, eodem modo etiam parentibus in liberos constitutos adhuc in patria potestate tum temporis proprium erat. Magna tamen e contrario intuitu eorum differentia aderat, quod in contrahendis servorum matrimoniis nulla consponsorum fides, sed solius domini imperium atque jussus subesset; imperatum vero a patre connubium vel nuptiae liberorum eo consentiente contractae, omnes producerent effectus civiles. Nec tale matrimonium valide initum et consensu patris firmatum dein iterum ab eodem pro lubitu dirimi poterat, aut eum consensus sui semel impertiti poenitere. Diversitatis hujus ratio in aprico est; liberi enim in patria potestate constituti res quidem respectu patris, intuitu autem omnium reliquorum personae et jurium capaces fuerunt. Servis prorsus nulla jura apud Romanos tribuebantur, vaga erat eorum libido, immo quod ad jus civile attinet, pro nullis habebantur. L. 33. D. de divers. regul. jur. Quare etiam in L. 2. §. 1. 2. ad L. Aquiliam Servi et servae quadrupedibus exaequantur.

§. VI.

Imminuta sunt deinceps jura patriae potestatis apud Romanos. Nihilominus tamen hoc quoque jure noviori romano consensus patris,

B

vel

vel potius illius praecedens jussus necessarius fuit ad validas ineundas nuptias. Sponte hinc fluebat, patrem neutiquam obligatum fuisse, ad allegandas justas causas sui declarati dissensus; acquiescendum potius liberis fuit in hac voluntate vel jussu patris, nisi ipse pater ab hoc rigore juris recederet, vel ut verbis utar in L. 1. §. final. *de liberis exhibendis* obviis: *persuadeatur eidem, ne acerbe patriam potestatem exerceret.* Quae quidem omnia optime inter se cohaerent. Jure enim illo patria potestas ad mortem usque patris duratura erat, hinc omni tempore pater per liberos suos acquirebat, prouti ex adverso filiusfamilias uxorem ducens manebat in domo patris, qui illum una cum uxore liberisque procreatis alere debebat: ne itaque ipsi invito obtruderetur onus alendi, non immerito hoc remedio opus erat in causa connubiali filiorumfamilias. E contrario conditio servorum ancillarumque hoc temporis spatio de quo nobis nunc sermo est prorsus non fuit mutata; nulla enim jura thori erant quae idcirco nec violari poterant, cum servi neutiquam a sua, sed a voluntate domini penderent; pariter liberi ex tali contubernio progeniti non patris erant, sed domini vsutris eosdem sibi appropriare jure poterant.

§. VII.

Sed longe aliter se res habet secundum leges et instituta Germaniae, sive ad jura parentum, sive ad potestatem dominorum intuitu hominum propriorum respiciamus. Omni enim tempore majores nostri ignorarunt coacta liberorum matrimonia, pariter domini nunquam contubernium servis vel ancillis imperarunt; multo minus semel contracta et consensu eorum firmata matrimonia pro lubitu iterum fustulerunt. Rationes hujus moris patriae sat graves subsunt, et adaequatae.

quatae. Leges Germanicae potestatem quidem patriam, non dominium patris agnoscunt, ideoque omnia illa jura, quae olim apud Romanos ex hoc dominio paterno derivanda fuerunt, cessare debent: accedit liberorum nuptias non adeo patri molestas esse ab una parte, multo minus ex altera parte lucrativas ¹⁾. Hinc rerum Romanarum pariter ac Germanicarum peritissimus *Heineccius* ²⁾ recte asserit: „*patriam potestatem in Germania magis ad commodum liberorum, quam parentum pertinere, nec liberos in dominio parentum esse, sed in mundo* ³⁾, *vel tutela, vel potestate tuendi personas administrandique bona liberorum, qui ipsi se sponte nondum defendere possunt.*“ Qui liberorum favor unica vera est, atque genuina, ni fallor, ratio, cur utrique parenti aequale jus in liberos a majoribus nostris est tributum; id quod Leges patriae itidem confirmant, quippe quae semper parentum mentionem injiciunt, non solius patris, quoties jura intuitu liberorum competentia commemorant.

¹⁾ Ex supra dictis haec facile derivari possunt, illustrationis tamen ergo addere liceat verba *Westphalii* in specimine positionum juris Romani dissonantis a jure Germanico communi et Mecklenburgico posit. II. §. 4. Patria potestas apud Germanos immensa non est atque perpetua, ut extendi queat ad connubia liberorum, quae parentibus non molesta sunt, nec lucrativa. Filii enim ipso matrimonio a patria potestate emancipantur, patri nec quidquam adquirunt, nec ipsi novam familiam abtrudunt, sed rei familiari ipsimet prospiciunt sua industria.

²⁾ Tom. I. element. juris Germanici Lib. I. Tit. VI. pag. mihi 127.

³⁾ mundium autem nunquam infert dominium personale. *Kemmerich* in access. institut. pag. 237.

§. VIII.

Hanc parentum potestatem in liberos non omni aevo, nec apud omnes gentes Germaniam incolentes eandem fuisse, sed admodum variasse, diffitendum non est. Neque hoc commune omnibus Germanis institutum erat, nuptias invitis, vel infcisiis parentibus celebratas pro nullis declarare, atque statim iterum dirimere. Quare omnino operae pretium erit, jam paucis disquirere, quae de consensu parentum in causa conjugali liberorum specialiter sunt sancita in Legibus nostris domesticis. Amice hic conspirant constitutiones patriae, inculcat etenim *ordinat. polit. nostra de 1572. dass Kinder sich der Verlöbniße, so ohne Vorwissen beiderseits Eltern geschehen, gänzlich enthalten sollen.* Concordat *ordinat. Consistor.* quae tamen non solum rationes huius dispositionis sat graves addit, sed quoque in casum transgressionis poenam inefficaciae atque nullitatis addit ¹⁾. Noviori aevo in *jure statutorio Rosloch.* idem repetitum esse legimus ²⁾. Cum Leges nostrae hoc respectu utrique parenti aequale jus tribuant, hodie interdum casus existere potest, qui jure Romano prorsus erat impossibilis, scilicet patrem a matre dissentire. Quo quidem inter illos exorto dissensu, potiores esse partes patris ejusque sententiam regulariter praeferendam esse, omnino statuimus cum *Manzelio* ³⁾ prouti quoque lubenter eidem subscribimus scribenti l. c. *non solum patris, sed et matris, his autem deficientibus, avi, et aviae consensum ad validitatem sponsaliorum necessario requiri* ⁴⁾.

¹⁾ Tit. von Ebegeübden ohne Verwilligung der Eltern, ubi ita: *so sollen unsers Consistorii verordnete Commissarii alle Ebeverpflichtung und Verlöbniß, da sich junge Leute einander ohne Vorbewußt und Bewilligung ihrer Eltern versprochen haben, für unkräftig und*

und unbündig erkennen. Concordat ordinat, eccles. revif. fol. 132 b. wenn nun die Personen also ordentlich auf vorhergehendes Gebet mit der Eltern oder Vormünder und ihrer eigenen Bewilligung in der Kirchen oder in den Häusern in Gegenwart ehrlicher Männer und Zeugen im Namen der heiligen Dreyfaltigkeit verlobt sein, so mögen solche Verlöbniß nicht wieder getrennet werden.

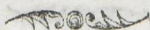
2) P. I. Tit. IV. §. 4. Eine Verlobung welche ohne der Eltern Consens geschehen, ist kraftlos.

3) Diff. cui est titulus: jus matrimonial. Mecklenb. Sect. II. §. 6.

4) Expresse ordinata haec sunt in jure statutar. Rost. l. c. §. 8. 9. Sind Vater und Mutter wegen der Verhebelichung ihres Kindes uneinig, so mag des Ersteren Meinung den Vorzug haben; ist aber derselbe todt, so soll der Mutter Consens eben so, wie sonst des Vaters, schlechterdings erforderlich sein. Würden Vater und Mutter verstorben sein, so sollen die Großeltern darinn consentiren.

§. IX.

Fundamentum potestatis parentibus in liberos hodie competentis cum principaliter quaeri debeat in favore liberorum, quorum commodis omni modo inservire, illorum educationem promovere, actionesque eorum eo usque dirigere debent, donec sibi ipsis satis prospicere possunt, nec auxilio parentum amplius indigent; facile inde intelligitur, cessante hac patria potestate quomodocunque, sive per emancipationem, sive per constitutionem proprii domicilii, vel separatae oeconomiae, sive alia ratione, liberis nullam incumbere necessitatem petendi a parentibus hunc consensum; quamvis lubens hoc concesserim, pietatem erga parentes atque decorum tale quid a liberis omnino tunc quoque adhuc postulare; quamvis non immerito hoc casu dicendum foret,

foret, consensum hunc absque formidine denegationis requiri. Caeterum haec liberis a Legibus imposita necessitas re adhuc integra, decenter petendi a parentibus consensum nuptialem ex altera parte hunc producit effectum, ut sine ulla vel insufficienti multo minus vituperabili causa dissentire, vel pertinaciter consensum denegare non sit permissum¹⁾. Dubio hinc caret omni, praevia causae cognitione, denegatum a parentibus consensum omnino suppleri posse a iudicio; qua quidem ratione leges nostrae sapientissime prospexerunt, ne potestas parentum in atrocitatem denegerare queat, nec quod in commodum atque ad promovendam felicitatem liberorum Leges constituerunt, in odium illorum detorqueatur. Unicum hoc silentio praeterire nolo, passum ordinationis Consistorii, qui liberos eo quoque casu, quo dissensus parentum insufficiens declaratur, graviter puniendos esse dicitur, illum casum pertractare, quo forte ex parte liberorum in petendo consensu matrimoniali reverentia parentibus debita non ex omni parte observatur, aut saltem non iusto tempore requiratur. Sed plura hac de re infra.

¹⁾ Clare satis hoc inculcat Lex domestica in ordinatione Consistorii obvia l. c. ubi ita: *und soll nicht genugsam sein, dass ein Vater oder Mutter sage, darum will ich nicht, dass ich nicht will; sondern das nicht Wollen soll mit beständigen Ursachen begründet sein, oder der bloße Dissens die Ehe nicht verhindern.* Et paulo antea legitur: *wenn der Eltern Dissens oder Verweigerung und Unwille fürgewandt, sollen die Ursachen angezeigt, welche Ursachen in consistoriis erwogen, und darauf, und ob dieselben erheblich und genugsam sein, durch die Commissarien ihren Pflichten nach erkannt werden.*

§. X.

Sufficiant dicta pro scopo meo praesenti; redeo jam ad homines proprios. Supra quaedam sunt allata de durissima conditione servorum apud Romanos, quorum prima immo unica ratio tum temporis in eo posita erat, quod illi rebus annumerabantur et omnium omnino jurium civilium incapaces erant. Nunquam majores nostri duriora haec principia adoptarunt, qui potius mitius cum hoc genere hominum agi voluerunt. Pro personis homines proprios reputarunt, hinc etiam jurium atque obligationum eosdem capaces esse statuerunt. Tantum ergo abest, ut jura dominorum, quatenus hodie intuitu nostrorum servorum obtinet, ex Legibus ac institutis Romanis dijudicari possint, ut potius omnia addiscenda sint ex Legibus specialibus earum provinciarum Germaniae, in quibus hodie adhuc viget haec servitus personalis hominum propriorum. Quare jure meritoque dominus de *Westphalen* ¹⁾ dicit, indubitatum esse assertionem, servitutem apud Germanos non quidem sublatam, attamen indole sua et ratione longe diversam esse a servitute Romanorum. Quam luculentissime hanc jurium Romanorum et Germanorum diversitatem evincunt matrimonia a servis nostris contracta, quippe quae semel rite inita, nunquam ad libitum domini iterum dissolvi possunt; pariter nec conjugum permixtum est deserere conjugem, ac fidem matrimonialem rumpere; sancte ab illis potius servanda est fides conjugalis, quam qui violat adulterii poenam subire debet. Quae omnia tamen non aliter locum invenire possunt, nisi consensus domini villaris nuptialis praecefferit.

¹⁾ Posit. IV. §. 4. Add. *Danz* im Handbuch des heutigen deutschen Privat-Rechts Th. V. §. 536.

§. XI.

Uberius jam inquirendum est, quid circa impetrandum hunc consensum matrimonialem ex parte hominum propriorum, praepri-
mis in patria nostra observari debeat, et quatenus ille ex parte do-
mini vel impertiri, vel juste denegari possit. Primo loco hic prin-
cipium commemorandum erit in Legibus nostris domesticis firmiter
fatis stabilitum, scilicet existere homines proprios in vero dominio
dominorum suorum, sive ad praedia, quae a dominis possident, sive
ad personas eorum respiciamus. Aperte satis haec disposita legimus
in Lege quae inscribitur: *renovirte Gesinde- Tagelöhner Bauer-
und Schäfer- Ordnung* de anno 1646. ¹⁾; hinc Serenissimus Prin-
ceps in *transactione* 1755 inita ²⁾ clementissime promissit statibus pro-
vincialibus: se hoc illis competens dominium ratione glebae ad-
scriptorum nullo modo turbare, aut imminuere velle. Interim hoc
dynastis tributum dominium non omnino illimitatum esse ex ipsis
verbis legum constat, quae illud vocant *ein Landsittliches*, seu quod
idem est iuxta mores provinciae magis determinatum. Licet enim
in diversis provinciis Germaniae hodie adhuc homines proprii inve-
niantur, conditio tamen eorum neutiquam ubique eadem est, sed
potius secundum consuetudines et constitutiones cujuscunque provin-
ciae unice dijudicanda. Merito hinc quaeritur, quaenam sit indo-
les hujus in patria dominis villaribus tributum domini; et responden-
dum erit ad quaestionem propositam, duplici modo dominium illud
se exferere; partim enim illud ad personas hominum propriorum,
partim vero ad praedium a domino ipsis concessum, intuitu cujus
servitia varii generis ab illis sunt praestanda, pertinere ³⁾.

¹⁾ Tit. II. §. 1. weil sie (die Bauersleute und Unterthanen Manns-
und Weibes - Personen) ihrer Herrschaft dieser unserer Lande und
Für-

Fürstenthume kundbaren Gebrauch gemacht, mit Knecht- und Leibeigenschaft sammt ihren Weib und Kindern verwandt, und daher ihrer Personen selbst nicht mächtig noch sich ohne ihrer Herren Bewilligung ihnen zu entziehen und zu verloben, einigermaassen befugter. Add. Eggers über die Leibeigenschaft in Mecklenburg.

- 2) §. 334. wir wollen die Ritter- und Landschaft inclusive der Klöster und der Rostock'schen Gemeinschafts- Oerter bei ihrem landfittlichen Eigenthumsrecht über ihre leibeigene Gutsunterthanen und deren einhabendes Ackerwerk und Gehöfte unbeschweret lassen.
- 3) Quare idonee fatis hoc hominum genus in jure Mecklenb. illustr. cent. III. judicat. 70, ita describitur: die Beschaffenheit der eigenen Leute, welche man im besondern Verstande Bauern, auch Unterthanen heisset, ist dahin allenthalben gemildert worden, daß man allgemein festgesetzt, die Leute sollten als *res immobiles sive parces fundi consideriret*, und *glebae adscriptitii* genannt werden, sie sollten ihren Leib nicht anders verrücken, noch eigenmächtig heirathen können, sonst aber sollten sie alle Rechte derer freien Menschen-Christen haben, auch etwas Eigenthümliches zu ihrer Disposition im Leben und Sterben besitzen dürfen. Man hat einigen unter ihnen liegende Gründe, Hufen oder Gehöfte eingegeben, um davon bebufige Dienste zu thun, dabey ist je und immer also gewesen, daß die Herrschaft sie eingesetzt, und ihnen die sonst bekannten Besatzungsstücke anvertrauet. Und ob schon, wie bereits gerüget aus der Zusammenhaltung verschiedener Provinzen einiger Unterschied, soviel die Strenge der Herrschaft und die Güter *quoad testamenti factionem* betrifft, zu spüren; so ist doch soviel die *jura dominorum* belanget, in einem Lande keine Classification zu machen, am allerwenigsten in Pommern und Mecklenburg, woselbst man gleichsam die mitlere Art der heutigen Leibeigenen findet.

§. XII.

Vi hujus duplicis dominii per nostras leges dominis praedialibus concessi duplicem rustici in patria serviunt servitutem, tum realem, tum personalem. Prior respicit bona ex beneficio dominorum a rusticis possessa, ratione quorum servitiis pluribus obnoxii sunt. Haec alienare non possunt, nec ulla alia ratione de illis disponere, pendent potius a dominorum voluntate et arbitrio, qui possessiones rusticis concessas sibi iterum sumere, pristinos possessores dejicere, et agros eorum vel aliis colendos relinquere, vel si ipsis magis hoc arripet, sibi ipsis retinere possunt. Sponte hinc fluit pro diversa qualitate et magnitudine horum praediorum rusticorum a dominis concessorum admodum variare debere horum conditionem; cessante nempe praedio antea possessio, necessario cessare debent servitia, hoc intuitu domino praestita. Tantum vero abest, ut hac ratione simul servitus personalis sublata vel imminuta dici possit, ut potius haec indissolubili vinculo cum persona hominis proprii conjuncta maneat, nec ullo modo contra voluntatem domini immutari queat. Haec constituit characterem discretivum hujus generis hominum vi cujus una cum *uxoribus ac liberis suis dominium* domini praedialis agnoscere, immo servitia indeterminata pro viribus praestare debent. Quae omnia ex dominio domini villaris derivanda jura huic qua possessori praedii solummodo competunt, hinc cessante dominio fundi respectu prioris domini, cessant etiam jura, quae hactenus in homines proprios, qui ad hoc *praedium pertinent*, exercere poterat, transferunt eadem potius ad novum praedii dominum: sunt enim praedio seu glebae adscripti homines, a quo separari, vel alienari non possunt, quare et pertinentiae fundi dicuntur.

§. XIII.

§. XIII.

Hoc, de quo in sequentibus potissimum mihi sermo erit, dominium personale dominis villaribus per leges nostras assertum, unice vel saltem principaliter tendit in commodum horum non in utilitatem hominis proprii, nisi forte per consequentiam. Hinc quoties de juribus ex dominio isto fluentibus quaestio oritur, praevaleat necesse est interesse domini, id quod omnino naturae rei conveniens est. Licet enim homines proprii omnino jurium sint capaces, maxime ratione rerum ad praedium domini non pertinentium, nec non intuitu eorum, quae non specialiter tamquam effectus dominii personalis domino praediali competunt, pro personis habeantur, tamen in relatione ad dominum et vi servitutis hujus personalis non immerito tamquam res considerantur, et nullatenus neque de se ipsis, neque de uxoribus ac liberis suis in detrimentum domini disponere valent: *sie sind, ita lex loquitur, ihrer Personen selbst nicht mächtig, noch sich ohne ihrer Herren Bewilligung ihnen zu entziehen einigermassen befugt.* Porro hoc dominium non temporarium est, sed perpetuum, eademque jura in infantes, quae in senes, exerceri possunt, prouti quoque haec ipsi a nemine auferri possunt, vel immutari. Rarissimus enim est casus, quo ob nimium abusum haec jura limitaret, vel prorsus auferret suprema principis inspectio.

§. XIV.

Inter haec, quae ex dicto dominio personali originem ducunt jura, haud infimum locum occupat jus domini praedialis, quod circa connubia hominum priorum versatur. Non modo sponsalia eo infcio contracto dissolvi, et pro nullis declarari possunt, sed etiam

jure suo contradicit, quoties quidem ejus consensus rogatur, sed ipsi rationes sufficientes subesse videntur denegandi illum ¹⁾). Plurimi enim ejus interest, ne pro lubitu, et promiscue hujusmodi matrimonia ineantur. Mox dominus hac ratione contra suam voluntatem dominio suo privari posset, mox ei obtrudi persona, quae rebus oeconomicis praeesse incapax foret, ita ut tali conjunctione maxima incommoda immo detrimenta ipsi inferantur. Neutiquam autem exinde recte quis concluderet, vera sponsalia ab hominibus propriis iniri, juraque matrimonii ab illis exerceri non posse. Nulla hic cum connubiis fervorum Romanorum instituenda est comparatio; sunt personae, gaudent potestate maritali nec non patria, dummodo jura domini villaris ex suo dominio derivanda maneat illaesa, ideoque rite ejusdem consensus sit rogatus impetratusque. Quae cum ita sint, nihil rusticis magis curae cordique esse potest, quam implorare consensum dynastae, et quidem utriusque, si forte femina potestati alius cujusdam subjecta est, quam cui paret masculus.

¹⁾ Legantur verba *legis agrariae* Tit. II. §. 1. *immaassen wir dann auch alle sothane Versprech- und Verlöbnißen so von dato unserer vorigen anno 1645. publicirten Constitution hinter der Herren und Obrigkeit Vorwissen und Belieben sollten geschehen und fürgenommen werden, hiemit und kraft dieses nochmals cassiren, und für unkräftig, null und nichtig erklären und declariren, also und dergestalt, daß solches für nicht geschehen geachtet und gehalten, und ein jeder bey seinem Herrn nach wie vor zu verbleiben schuldig sein solle.*

§. XV.

Maxime necessarium, immo sub poena nullitatis hunc praescriptum esse consensum, modo probavimus, verum enim vero eo
usque

usque non extendenda est dominorum praedialium potestas, ut matrimonium hoc vel illud ineundum, hominibus propriis imperare possint, multo minus rite jam contractum eorumque consensu firmatum iterum dissolvere. Permissum est rusticis eligere sponsam, sponsumque et quidem quemcunque velit, sive eidem uterque pareat domino, sive desponsati sub diversis vivant dominis. Votum solummodo quod dici solet negativum dominis competit. Sponsalia contrahere cupientes rustici, quoties diversis dominis subjecti sunt, utriusque consensum impetrare debent; id quod ratione feminae rusticae ex duplici ratione negligendum non erit, partim enim ad validitatem sponsaliorum consensu domini opus est, partim vero in tali casu dominus feminae ex praescripto legis dominium suae ancillae amittit, quamvis interdum aestimationem ejusdem jure suo exigere queat ¹⁾. Rarius hodie talis compensatio domino feminae solvi solet, plerumque enim pactum inter dominos vicinos tali casu intercedere solet, vi cujus dominus hominis proprii feminam rusticam domini alterius ducere volentis per literas reversales alteri cavet, se in pari obveniente casu suam feminam rusticam vice versa in alterius fundum ablegare et permutationem contrahere velle ²⁾. Difficilis hic moveri solet quaestio, quid, exorto inter utrosque dominos praediales dissensu, obtinere debeat, de qua infra. Unicum hoc hic addere volo, urgeri a quibusdam, et in subsidium hic vocari verba legis domesticae ³⁾ *so ordnen und wollen wir, dass die Frau und die von ihnen beiderseits gezeugten Kinder dem Manne folgen*, ex quibus fluere statuunt, etiam contra voluntatem suam dominum ancillae hanc dimittere obligatum esse. Sed ex verbis allegatis hoc non recte deduci posse, inde jam intelligitur, quod passus hic legis respi-

ciat

ciat tempora praeterita, hinc pro lege temporaria habendus sit, qui hodie non amplius applicationem inveniet.

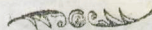
1) In aliis provinciis Germaniae ratione hominum propriorum introductum est, illos matrimonium contrahere non posse, nisi cum illis, qui ex eadem provincia progeniti sunt. Sic legimus apud *Estorem in der bürgerlichen Rechtsgelehrsamkeit der Deutschen*. P. I. §. 385. p. 162. *die Landgräflichen, hinterländischen, eigenen dürfen nur Landgräfliche heirathen, sonst werden sie gestraft. Addit. daher wird alle sieben Jahr, zu Obereisenhausen im Hessen-Darmstädtischen das sogenannte Moutzen - Gericht gehalten.* Tale quid in Megapoli ignoratur. Contra in Megapoli *ordinatio* jam allegata agraria. l. c. §. 4. pro norma observanda est, quae in genere et abque distinctione ubinam locorum ancilla antea domicilium habuerit inculcatur, illam sequi debere maritum; dummodo nullus ex parte domini dolus adsit, hic enim quatenus de eo indubitato constat poena privationis puniendus est per §. 5. ejusd. constitutionis: *würde aber jemand selbst befördern, oder Anlaß dazu geben, daß einer seiner Untertanen eines andern Untertan ohne ihrer Obrigkeit darunter sie geböret Wissen und Willen freyete, und hernach mit Prätendirung dieser unserer Ordnung Mann und Weib, als wenn sie sich ohn sein Vorwissen zusammen befreyet hätten, abfordern; so soll derselbe, wann er zuvörderst dessen überwiesen, seines Untertanen verlustig sein, und sothaner Untertan der Obrigkeit unter welcher die Frau geböret, sammt der Frauen und erzeugten Kindern verbleiben.*

2) Manzel diff. quae inferibitur jus matrimoniale Mecklenb. Sect. II. §. 19.

3) l. c. §. 4.

§. XVI.

Fuerunt et sunt territoria, quibus consensus a domino praediali redimendus est certa pecuniae summa, quae olim slicubi der *Klauenthaler*, alibi vero *das Bedemunds-Recht* ¹⁾ vocari solebat. Num talis redemptio consensus olim quoque in Megapoli locum habuerit, et quo jure, vel quo praetextu hic census nuptialis sit exactus, valde controversum est. Qui enim cum *de Westphalen* ²⁾ et *de Beehr* ³⁾ certum exploratumque esse supponunt; dominos villares olim iure suo exercuisse jus primae noctis seu *jus Marchetae* h. e. laxandae coxae seu *Bedemunds-Recht* vel *Bauer-Miethe*, quo in sponfas glebae adscriptitiorum primum pudicitiae florem delibare iisdem licuisse dicitur pretium laudemiale inde derivare non dubitant. Sed turpissimum hunc morem manifestissimum juris et imperii abusum cum maximo opprobrio conjunctum ab hoc vel illo domino villari ad fatiendam libidinem forte servatum fuisse concesserim; neutiquam tamen hoc mihi persuadere possunt, turpem hanc et detestandam consuetudinem universalem in Germania atque in specie in Megapoli fuisse receptam, immo ad seculum usque decimum septimum perdurasse. Defunt saltem documenta probantia, et testimonia fide satis digna, ex quibus tale quid ob omni honestate abhorrens deduci possit atque demonstrari. Recte ut puto asserit jam supra laudatus in rebus Germanicis versatissimus *Heineccius* ⁴⁾: vix credibile esse, tali probro Germanos se polluisse, qui septa pudicitiae egerunt. Minus ergo fortasse a vero aberrarunt qui natales hujus soluti canonis nuptialis ab archiori dependentia hominum propriorum a dominis suis villaribus derivare student, cum satis constet, majores nostros eorum omnium consensum exegisse in nuptiis, quibus aliqua erat in sponso potestas, ideoque et homines proprios in recognitionem domini dynastis solvisse, vel certas res fungibiles, vel ali-

aliquod genus monetarum. Quicquid sit, dudum jam exolevit consuetudo redimendi consensum connubialem, nihilque hodie in patria pro impetrando eo a rusticis solvitur: huc enim referri non debet casus, quo femina rustica quae cum libero homine, vel cum homine proprio quidem at alterius dominio subjecto matrimonium inire vult, hinc simul a servitute se liberare cupit, quippe quae pro consequenda illa libertate pecuniae summam solvere debet, quae tamen nullo modo pro maritagio est habenda.

- 1) Distinguit dominus Estor in der bürgerlichen Rechtsgelehrsamkeit der Deutschen. P. I. §. 376. p. 160. hoc jus quod diximus *Bedemunds-Recht* ab alio jure, quod nominat *Bettemunds-Recht*. Prius quoad notionem idem est quod adduximus, cujus synonyma adfert *Brautkauf*, *Reitschoß*, *Klauenhalter*, *Maidenrente*, *Maritagium*. Contra *Bettemunds-Recht* ab eo vocatur: daß der Eigenthums-Herr wider denjenigen ausübet, welcher seine eigenbehörige Magd geschwächet hat. Dn. de Selchow jure Germ. contra p. 422. utramque vocem idem denotare asserit.
- 2) l. c. posit IV. §. 3. lit. G. nec non in tractatu de consuetudine ex sacco et libro p. 39. seq.
- 3) De rebus Mecklenb. Lib. IV. cap. VIII. qui tamen pro defendenda sua sententia ad Specul. solummodo Saxonice ejusque accessiones se refert.
- 4) in elem. jur. Germ. Lib. I. tit. I. §. 46. not.

§. XVII.

Exposuimus hactenus necessitatem in Legibus nostris expresse impositam hominibus propriis, petendi a dominis praedialibus suis consensum connubialem. Negligendum hoc non erit sub poena nullitatis

tatis, sed iusto tempore riteque, seu quod idem est, re adhuc integra fieri debet. Ut autem res adhuc integra hic dici queat, requiritur, ipsa sponsalia pure ac in forma negotii perfecti nondum inita, multoque minus consensum matrimonialem jam declaratum esse debere, antequam consensus domini requisitus fuerit. Id enim per se patet, personas, de quarum conjugio agitur, prius inter se convenire posse; imo potius necessarium est, ut convenient, antequam res ad dominum referatur. Sed, ut recte monuit *Wernher* ¹⁾, aliud est pactum de sponsalibus ineundis, quod sub spe et conditione consensus domini intelligitur, aliud ipsa desponsatio insuper habita et neglecta illius consensus requisitione. Prius non impedit, quominus res adhuc integra adsit, nec habet dominus, quod de injuria ejusmodi conventionum queratur; multoque magis idem dicendum erit de tractatibus, ut ajunt, sponsalitiis. Restat ut inquiramus in obligationem dominorum villarium, quatenus scilicet iis permittatur consensus denegare an ipsis imposita sit necessitas approbandi sponsalia quae subditi in votis habent. Plures hic a Doctoribus motae sunt controversiae, quia hac de re non omnia satis determinata in jure patrio invenimus: attamen hoc dubio carere videtur, non simpliciter atque indistincte dominos rogatum ab ipsis decenter consensum impartire debere, et quidem hoc cum effectu, ut homines proprii in tali casu consensum absque formidine denegationis petere possint. Hac via nostra lex domestica prorsus frustranea foret et omne domini commodum, id quod constitutio unice respicit, interverteretur. Interest domini, ne homines casati jungantur hominibus rerum rusticarum incuriis et imperitis, vel praediis inhiantibus, *die Hufen Schlucker sind*. Interest dynastiae, ne impedimenta sentiat atque incommoda ratione praediorum indeque dependentium servitorum, deinde ne rustici adscriptitii uxorio

onere egestatem sibi concilient, ne ipsi qui ex domini beneficio vivunt consortio conjugali augeant impensas dynastarum, quorum e re est, ne servi proprietatis quasque nunc conservas, nunc liberas, nunc alienigenas seu peregrinas uxores ducant ²⁾. Recte ergo suoque jure etiam rogati domini contradicere possunt nuptiis, quas ambiunt homines agrestes, qui hac ratione votorum suorum non fiunt capaces, quatenus radicatum dominorum interesse probari potest. Non omnino forte superfluum erit, hoc loco monere, consensum matrimonialem a dominis impetratum semper ita esse intelligendum, ut causa servitutis sit salva, nisi recte ex circumstantiis aliud colligatur,

¹⁾ Selectis observ. Tom. III. Part 2. observ. 251. nec non Part. 3. observ. 1.

²⁾ Sunt verba domini de *Westphalen* l. c. posit. I. §. 5. not. r.

§. XVIII.

Thesin hanc ita generaliter expressam, haud facile quis impugnabit, graviter autem et multifariam inter se dissentiunt Doctores in determinanda quaestione, quibusnam limitibus eadem sit circumscribenda. Alii cum *Mevio* ¹⁾ distinguunt, num rustici de hoc consensu dominorum re adhuc integra, vid. §. praeced. fuerint solliciti, an ex post demum, si non amplius ea integra exstiterit, illum petierint. Priori casu nobiscum consentiunt, necessario hunc consensum accedere debere affirmantes. Merito hic a *Mevio* additis rationibus l. c. calculum nostrum adjicimus; maxime enim inquit, dominorum interest, quomodo illi (rustici nempe) per nuptias jungantur, quia inde praejudicii, damni et incommodi multum existere potest. Quo
for-

fortiora haec sunt pro dominis militanti argumenta, eo minus sententiae illorum accedere possumus, qui defendunt, re non amplius integra consensum dominorum impune negligi posse, vel saltem illum denegari non debere. Quae enim si vera dici possunt, concedendum quoque foret, ex neglecto tempestive consensu hominum propriorum iura iisdem acquiri, quae illis non competiissent, si rite ac tempestive a legibus ipsis imperata observassent. Hanc distinctionem a legibus, ni fallor, non modo prorsus ignoratam esse, sed etiam saltem quoad hunc ipsi tributum effectum prorsus rejectam. Recte enim me quidem iudice, argumentum duci potest ab eo quod circa consensum nuptialem a parentibus rite ac legitime petendum in ordinat. consist. ²⁾ praescribitur verbis: *dass dennoch diejenigen, so sich ohne Wissen und Willen ihrer Eltern in Ehegelübde gelassen, andern zum Abscheu nach Erkenntniß ernstlich sollen gestraft werden.* Omni enim casu legislator neglectam reverentiam puniendam esse voluit, si vel maxime consensus ab ipso foret supplendus: quae reverentia dominis debita omnino quoque in casu suppeditato laeditur, hinc punienda potius erit, quam praemio quasi remuneranda.

¹⁾ P. V. decis. 29. nec non in consilio von Abfoderung der Bauersleute membr. II. n. 163.

²⁾ Tit. von Ehegelübden ohne Verwilligung der Eltern in fine.

§. XIX.

Qui eam, quam §. praecedenti allegavi, distinctionem urgent, non una ratione se explicare solent. Alii nempe sola inita sponsalia simul sufficientia esse dicunt ad rejiciendum dissensum domini villaris.

alii contra tum demum hoc procedere dicunt, simulac' actuale contractum est matrimonium. Neutrum casum hujusmodi effectum producere posse ex modo dictis, ut puto, satis jam apparet; nec genuina juris principia approbant, quae ex sacramento sic dicto matrimonii hic plerumque desumi solent argumenta in foris protestantium omni valore destituta¹). Juxta enim veram juris theoriam pleno jure in Megapoli idem hoc defendendum erit, id quod suadent verba *legis agrariae* supra jam laudatae, quibus sponsalia pariter ac ipsa matrimonia sine consensu dominorum inita sub poena nullitatis interduntur: *und soll demnach solches angemaasstes Verloben und Freyen der Bauersleute hiemit gänzlich verboten und abgeschafft sein.* Omne denique dubium, si forte quod remansisset, extorquere potest poena per leges nostras imminens ministro ecclesiae, qui copula sacerdotali homines proprios citra voluntatem dominorum suorum conjungere non dubitat²). Neque in casu, de quo loquimur, sufficit consensus alterutrius domini, sed utriusque accedat necesse est approbatio, paria enim eorum sunt jura, et quidem a se invicem plane non dependentia. Quare contradicente alterutro sive servi sive ancillae domino, nullum validum ab homine proprio contrahi potest matrimonium, nec permittitur sacerdoti suo officio fungi, et benedictione sacerdotali vinculum matrimoniale contrahere³). Firma ideo fiat thesis: accedens matrimonii vinculum nullo modo infringere, multo minus prorsus tollere posse jura dominorum, sed potius his denegantibus suum consensum juxta veram juris theoriam illud iterum esse dissolvendum, inprimis si jus contradicendi firmis ac sufficientibus rationibus innititur. Praxin tamen hac in re haud raro variasse negare non audeo, sed plerumque illam maxime erroneis et levioribus argumentis suffultam esse exempla, quae in medium produci solent, abunde docent,

docent. Sic imprimis illum casum urgere solent, quo contradictio ex parte domini ancillae adest, putantes, nullum ab illo radicatum interesse allegari posse, quia ancilla certo et usuali pretio libertatem redimere posset et obligata sit ⁴). Sed quis quaeso, assistentibus legibus invitatus ad dimittendum dominium rei suae pro pretio, nisi forte ob utilitatem publicam, vel necessitatem cogi potest? Accedit, omnia haec contra dominum ancillae in medium prolata, prorsus non in aliis casibus applicari posse, quibus vel de dissensu domini servi, vel utriusque domini quaestio, movetur ⁵).

⁴) haud raro accidit ipsos JCtos protestantes talia adferere; audiamus *Mevium* in decis. P. II. decis. 231. n. 2. *nec fas est sub obtentu rusticae conditionis et non competentis libertatis conjugium aut conjugalem cohabitationem illam retinendo divellere. Indignum jure potestatis bene concordantia matrimonia dirimere* L. 1. in fin. D. de liber. exhib. nec ferendum a viris conjuges separare L. penult. C. commun. utriusq. jud. Individua vitae consuetudo id non permittit. Quam quia Deus sancit ejusque causa omnia alia posthaberi voluit: sanctior ejus est ratio quam servitutis. Et ubi alterutrum postponere oportet, primum magis justum est minusque scandalosum constare matrimonium. quam retineri ancillam, uti sic theologi et JCti ratiocinantur. Accuratus se exprimit *Manzelius* jure *Mecklenb.* illustrat. cent. V. judic. 58. qui alio loco spec. II. Dig. jur. Meckl. §. 13. scribit: negantes matrimonium sine consensu domini initum posse rescindi volente domino, urgent naturam conjugii, ut et honestatem et quae sunt reliqua argumenta, quae tamen redolent sacramentalitatem conjugii, et totum sapiunt tit. X. de conjugiiis servorum, magisque sunt persuasoria quam imperativa; hinc nostrum esse reputamus, postquam frustra petita dominorum venia affirmativam omnino tenere, quia in puncto juris versari et non de decore differere partium nostra-

nostrarum est. Idem refutat, simul fluctuantem Tornovium nostrum.

²⁾ l. c. Tit. II. §. 2.

³⁾ Satis enim clara sunt verba leg. citat: *sie haben ihnen dann beiderseits von ihren Herrn und Obrigkeit glaubhaften richtigen Schein wegen ihrer ausdrücklichen Bewilligung und Erlassung eingebracht und fürgezeigt.*

⁴⁾ Manzel vel potius respondens Schröder in jure matrim. Mecklenb. Sect. II. §. 19. Stante inquit. licet sententia, quod dominus annulationem matrimonii sine consensu instituti urgens in jure speciali Mecklenburgico fundatam habeat intentionem; exemplum factae annulationis tamen rara erit avis in Megapoli; quoniam favor matrimonii et quoad homines proprios magnus esse non desit, praesertim cum hic pretium in locum rei venire et determinanda certa aestimatione domino qui per tale sine suo consensu initum matrimonium jacturam passus refundi potest et debet. Quod verba der Gesinde - Tagelöhner - und Bauern - Ordnung jedoch des Weibes Herrschaft quoniam maritum ac conditionem illius sequitur, oder Eigenthums-Herrn, nachdem ihr des Weibes - Vermögen ist, billigmässiger Abtrag geschehen, sat satis indicant. Et ita in causa domini cujusdam cujus femina rustica libero homini inscio domino nubens se servitiis subtraxerat, et cum marito in locum alienum contulerat post institutionem a domino vindicationem pronunciatum esse accepimus.

⁵⁾ Breviter quidem at nervose fatis contra sentientibus respondet Manzelius Spc. II. D. jur. Meckl. §. 13. dicens: *notetur adhuc praesertim, quod legislator utatur distinctis vocibus, heimliches Verloben und Freyen de utroque casu disponens, dass es soll null und nichtig, unkräftig, cassiret und als nicht geschehen angesehen werden.*

§. XX.

Sunt qui alia via incedunt, ad intervertenda saltem ex parte jura dominorum, ideoque distinguunt, num qui matrimonium inire volunt homines proprii in posterum quoque in dominio cui haecenus subfuerint, permanerent, an non. Priori casu frustra dominum praedialem intentioni illorum contradicere contendunt, quia jura ejus in conjuges etiam in posterum eadem mancant, quae antea fuerunt. Sed partim constitutio, quae generaliter loquitur omnes omnino ignorat exceptiones, nec ullos admittit distinctiones, quare allata ex altera parte omnino etiam reprobata censeretur debet. Partim ex conjunctione tali maxima detrimenta et incommoda ad dominum praedialem redundare possunt, quatenus ad res oeconomicas respiciamus. Nova enim uxor forte rebus domesticis mariti bene praeesse nequit, neque educationem privignorum curare. Gravius quidem id quod lubens fateor peccant, qui clandestinis sponsalibus aut nuptiis libertatem sibi vindicare, atque a praestatione servitiorum se liberare student, sed quis exinde recte conclusionem inferret, quod omnia reliqua jura dominorum praedialium impune ab hominibus propriis laedi possint, vel prorsus negligi, modo salva maneat servitus personalis, qua iisdem sunt obstructi. Contrarium in legibus nostris expresse sancitum legimus, quibus jura circa nuptias rusticorum et ancillarum inter potiora jura dominorum relata esse videmus. Majorem quandam veritatis speciem prae se ferre videtur opinio eorum, qui statuunt: non indigere consensu nuptiali dominorum villarium rusticos, quibus praesidium quod dicitur: *die Hofwehr*, quod antea possidebant nunc ex voluntate domini est ablatum: id quod saepius fieri, et quidem recte in provincia nostra dubio caret. Sed neque horum approbare possum sententiam analogiae juris adversam. Evictum supra est, rusticos
etiam

etiam invitos expelli, et contra voluntatem dominorum agros ipsis colendos antea datos non retinere. Sub nullo ergo juris colore inde argumentum desumi potest jura domini ex servitute personali fluentia ullo modo esse imminuta. Inter omnes enim constat, hujusmodi homines proprios sedibus suis expulsos per hoc factum dominorum neutiquam liberos effici, sed in eadem potius qua hactenus fuerunt, servitute personali permanere. Accedit, tale quid non facile a dominis nec nisi ex gravioribus causis fieri solere ¹⁾. Paucissimis denique adhuc mentionem injicere liceat asserti quorundam, qui audiendum esse volunt rusticum vel ancillam, qui a necessitate impetrandi hujusmodi consensus oblatione alius idonei sed hactenus forte liberi adhuc hominis, qui in locum ejus substituendus foret, et a quo in posterum majora, vel saltem eadem officiorum genera et commoda expectari possunt, se liberare cupiunt. Aequitatem interdum hoc suadere posse non negaverim; simulac autem de jure domini sermo est, contra suam voluntatem non cogendum esse ad dimittendum hominem suum proprium, satis clare exinde deducitur, quod ille invitus non adigi queat ad manumittendum; accedit, *legem agrariam* respectu horum omnium generaliter et expresse disponere: *dass sie ihrer Herrschaft mit Knecht - und Leibeigenschaft verwandt, und daher ihrer Personen selbst nicht mächtig noch sich ohne ihrer Herren Bewilligung ihnen zu entziehen, oder zu verloben einigermassen befugt.*

¹⁾ Legi meretur Monzeliur spec. cit. II. §. 19. qui negat *dass die Abgesetzten frei werden*, addens: *tale quid praxi non esse conforme, sed saepius observari quod bubulci et subulci facti sint praeter suam voluntatem dejecti et exmissi rustici.* Subnectit, *non esse, ut conscientia dominorum vellicetur, nam bonos patresfamilias*

non solent deicere, et quod ad homines nauci die Hufen-Schlucker sind, ut loquitur textus noster, nolumus illos sua negligentia sibi commoda acquirere posse.

§. XXI.

Satis ut puto haecenus evictum atque probatum est, sub nullo juris praetextu, nec sub allatis distinctionibus quibusdam, homines nostros proprios se liberare posse a necessitate justo tempore atque decenter rogandi consensum matrimonialem a dominis suis. Pariter ex dictis satis constabit, dominis villaribus plenarium atque illimitatum jus esse, vel consensu approbandi, et justas reddendi nuptias rusticorum et ancillarum, vel e contra dissensu intentionem horum non modo impediendi, sed quoque inita jam sponsalia dirimendi ac annullandi. Unica adhuc examinanda restat quaestio haud una vice in utramque partem ventilata, cuius tamen decisio ex haecenus deductis facili negotio fieri potest: num scilicet iudex vel ipse princeps consensum a domino praediali denegatum supplere et hac ratione sponsalia rusticorum alias nulla iam valida reddere possit? Antesignanus negantium est *Sibrandus* ¹⁾ qui ius dominorum contradicendi nuptiis ab hominibus propriis ineundis omni tempore fundatum esse asserit, sive temerarius sit ejus dissensus, sive rationibus quantum satis, suffultus. Primum sub examen vocat rationes quae ex altera parte allegari solent, et dein ita pergit: *nosmet respondendum esse ducimus, in Megapoli dominum homini proprio consensum citra omnem causam et pro lubitu denegare posse, nec causas dissensus ut alleget obstrictum esse, cum allegata constitutio* (respicit scil. verba legis agrariae, immasen wir denn auch alle sothane Versprechungen und Verlobnissen, so hinter der Herren und Obrigkeit Vorwissen und Belieben sollten geschehen und vorgenommen werden, hiemit und Kraft die-

ses nochmals cassiren und für unkräftig null und nichtig erklären und declariren) *sponsalia subditorum pro nullis declaret, adeoque dum actus ejusmodi ipso jure nullus nullo plane casu allegatione causarum opus. Nec obstat huic nostrae sententiae ordinat. consist. supra adducta, cum diversa sit ratio personarum plane liberarum, et quarum libertas restricta, plus quoque iuris habeat dominus in subditos, ut puta quos alienare potest, quam pater in liberos, proinde justa haud fieri potest illatio.* Acute satis et erudite haec a viro in Legibus nostris versatissimo disputata sunt, et in specie subscribimus sententiae ejusdem, quatenus argumentum in contrarium allatum, et ex ordinat. consist. desumptum, ubi de parentibus sine omni ratione dissentientibus in nuptiis liberorum agitur, hic non quadrare putamus, a casu enim de quo expresse ibi sermo est ad alium casum ab hoc profusus diversum legem extendi non posse, contendimus.

¹⁾ in *Decade jurium singular.* Mecklenb. Sect. II. ex. I.

§. XXII.

Quamvis autem Legibus nostris cautum sit, sponsalia hominum propriorum non valere, nisi cum consensu domini fuerint inita, nihil tamen aliud exinde concludere licet, quam quod hactenus abunde evictum est 1) homines proprios obligatos esse, ut sponsalia inituri consensum domini requirant; 2) sponsalia et conjugia, neglecto hocce consensu, de facto, ut ajunt, inita valore juris prorsus destitui. Verum enim vero dominum pro mero lubitu et illimitato prorsus arbitrio consensum istum dare et recusare posse, et si illum denegat, rationes dissensus edere haud debere, sub nullo juris colore adferendum erit. Longe enim aliud est, negotium quoddam sine consensu nostro iniri non posse, aliud vero jus nobis esse, pro mero arbitrio etiam
abs.

absque iusta causa dissentiendi. Concesso priori, non statim posterius inde sequi dicendum erit. Sed hoc potius, ut recte determinetur, ante omnia respici oportet, quid juris forsan aut hominis dispositione hac de re definitum sit; quod si vero ejusmodi expressa norma deficiat, ad ipsam rei, de qua agitur, indolem recurrendum, et ex qualitate juris, in quo necessitas ista consensum nostrum requirendi fundata est, ejusque ratione definiendum est, utrum profus a mero arbitrio dependeat, an vero certis limitibus inclusa sit contradicendi licentia. Leges enim provinciales nihil aliud disponunt, quam nuptiis hominum priorum praecedere debere consensum domini; quatenus autem et quibusnam ex causis dissentire queat dominus intactum relinquitur. Dispositionibus igitur privatis, si quae forsan inter singulos hac de re normam faciant, praetermissis, ceteroquin nihil aliud superest, quam ut generatim juris, quod domino in homines proprios competit, ratione, de qua supra jam satis expositum est, facultas ejus, de qua jam quaeritur, proprius determinetur. *Dem deutschen Leihherrn* inquit *Danz* ¹⁾ *kann die Befugniß unmöglich eingeräumt werden, alle die Rechte über die Person und das Vermögen eines Leibeigenen auszuüben, welche als wesentliche Bestandtheile eines völligen und uneingeschränkten Eigenthums anzusehen sind. — — Das Wesen der heutigen Leibeigenschaft bestehet in einer strengeren Verbindlichkeit zu größeren Diensten und Zinsen, welche auf die Person des eigenen Menschen sich beziehet; aber sonst genießt doch der Letztere gleich allen andern Unterthanen den allgemeinen Schutz der Gesetze, und hat alle gemeine persönliche und dingliche Rechte freier Mitglieder der bürgerlichen Gesellschaft, welche mit den besondern Befugnissen des Leihherrn in keinem Widerspruche stehen, auszuüben.* Hisce probe consideratis quis non videt, matri-

monium hominis proprii ab eo, cuius dominio quidem sed non illimitato subest, prohiberi pro lubitu non posse. Cum Leges nostrae disertis verbis nil fanciant, interpretatio earum merito ita fieri debet, ne ad consequentias juri naturali contrarias deveniendum sit ²⁾; id quod omnino fieret, si, ut verbis *Böhmeri* ³⁾ utar: *dominis fas esse dicitur, servos ab illa libertate excludere, quam natura omnibus commendavit, inculcavit, indiditque, quamque Leges civiles generatim sovent, atque amplectuntur.* Recte igitur addit, quam jam laudavimus, commentator juris Germanici, quo hodie utimur: *in Ermangelung besonderer gesetzlichen Bestimmungen, bleibt es Regel des gemeinen Rechts, dass bey den ehelichen Verbindungen der Leibeigenen die Einwilligung des Leibherrn zwar erforderlich ist, dass aber doch dieser Heyrathen seiner Leibeigenen weder ohne rechtliche Ursachen zu hindern, noch nach Gefallen zu befehlen berechtigt ist.* Quod si igitur verissimum est, dominum illimitata dissentiendi facultate non gaudere, necessario inde sequitur

I) illum causas quoque dissensus edere debere, quamvis *Boehmerus* contrarium l. c. incidenter tamen, et quasi in transitu adjiciat.

II) iudicis auctoritate consensum, si abque justa ratione dene-
gatus fuerit, suppleri posse. Utrumque necessaria ratione ex antecedentibus sequitur; uno enim aut altero negato, res statim eo redit, ut dominus absque omni causa, hinc mero pro lubitu dissentire queat; id quod tamen plane illi negandum esse dubio caret. Jam autem quaeritur, quaenam causae dissensus dominorum pro iustis sint reputandae? Solent quidam Doctores caeteroquin nobiscum sentientes hic unice ad arbitrium iudicis latum rem referre ⁴⁾. Et certa ratione hoc juri et veritati consentaneum esse negare nolim, cum fieri nequeat, ut omnes et singulae causae praecisa enumeratione indicentur.

Atta-

Attamen iudicis arbitrium nisi illud in merum beneplacitum, quod domino ipsi jam recte negavimus, degenerare debeat, certis iurium principiis regulisque ex ratione negotii de quo sermo est, desumtis, regendum est. Ex iis autem quae jam supra observavimus satis patet, iustas causas eo redire, si dominus ostendere possit, matrimonium quod homo proprius intendit, aut proxime huic ipsi et per consequentiam domino aut immediate iuribus proprietatis noxium et damnosum fore. Quae omnia exacte quidem a iudice, sed quantum fieri potest, sine ambagibus litium cognoscenda, cognita vero sententia ejus definienda erunt. In dubio tamen casu pro domino pronuntiandum esse a iudice praesumptio pro eo militans jubet.

¹⁾ *im Handbuch des heutigen deutsch. Privatr. P. V. §. 464. et P. VI. §. 43.*

²⁾ *Hoffaker princip. jur. Rom. Germ. §. 12.*

³⁾ *Jur. eccles. protest, T. IV. 9. 8.*

⁴⁾ *Danz l. c. P. VI. §. 45.*

§. XXIII.

Consentientem mecum quoque habeo *Manzelium*, virum dum viveret rerum patriarum longe peritissimum ¹⁾ qui tamen non generalia quaedam stabilivit principia, sed thesin suam per casus speciales quosdam firmare atque illustrare maluit. Pauca ab illo allata subjungam. Quae secundo loco monuit vir laude mea major forte non adeo generaliter exprimenda fuissent; cum hac in re non adeo aetatis ratio sit habenda, quam unice ad id potius attendendum, num dominus suum ad quod provocat concurrens interesse probare vel saltem demonstrare valeat. Tertius quem memorat casus ad insolitissimos referendus videtur, et hodie vix, ut opinor, dabilis est: lubens licet largiar tale detestabile factum, si probari posset, non modo non tolerandum esse, sed etiam graviori poena persequendum. Praxin nostram

nostram Mecklenb. ab his quae in antecedentibus stabilire studui principiis non abhorreere praejudicio quodam noviori comprobabo, quod appendicis loco adjicio. Aliud adhuc inpromptu erat, sed hoc praeprimis hic apponendum esse putavi, quia ex scriptis quae publici juris sunt facta satis elucet dissensum domini non adeo validis rationibus suffultum fuisse, sed potius verosimiliter rationem suam in affectu quodam non omnino laudabili agnoscere. Accedit hunc casum per duas sententias tum judicii aulici provincialis Mecklenburgici quod *Güstrovii* floret, tum summi imperii Romano Germanici-Tribunalis quod *Wetzlarii* est, esse decisum, ita ut vis rei judicatae eidem sit tribuenda.

¹) citat. spec. II. §. 12. *Plane illimitata non potest admitti potestas dominorum circa hunc dandum consensum, sed restricta illa esse debet ad certos limites. Primo igitur nemo exinde concludere debet ad jussum, quod scilicet, sicuti licet sine causa contradicere, dominus etiam possit conjugia imperare; nemo est, qui non videret, quam facile ex priori asserto haec consequentia fluat, ergo praecavere hoc volumus. Secundo excipiendus erit casus non temerariae intentionis ineundi conjugium, aliud enim erit viro juveni, qui juveculam ambit interdicare conjugium, aliud autem viro firmioris conditionis vel etiam viduo. Denique et tertio absit per omnem modum ea dominorum nonnullorum ratio status qui extinguere satagentes homines suos proprios illis omne conjugium interdiciunt. Paradoxon hoc quidem esse videbitur, quia alia promptior esset ratio per manumissionem illos dimittendi, sed quid si invito nolint manumitti? nec opus erit multis de hoc invento dubitare, quia ex quadam provincia Germanica novissime relatum accipimus tale exemplum. Tribus, omnimodam et nullo casu circum scriptam dissentendi potestatem nos non tribuimus dominis.*

A P P E N D I X.

Scriptum, ex quo quae sequuntur ad factum pertinentia sunt desumpta inscribitur: *wahre Beschaffenheit der noch außergerichtlichen Appellation Johann Hillmanns Erb- und Gerichts-Herrn auf Lübzien und Zibühl gegen den Mühlenmeister Lau.*

Wilhelmine Kletten Leibeigene aus Grünenhagen, einer Pertinenz von Lübzien wird vom Lau zur Ehe begehrt, und die Kletten ist es zufrieden, läßt sich angeblich mit dem Lau näher ein und nun allererst sucht Lau des Hillmanns als Guts - Herrn Einwilligung, welcher nach einigen vorausgegangenen Unterhandlungen in der Folge erklärt, daß an Einwilligung nicht anders mehr, als gegen baare 400 Rthlr. N. $\frac{2}{3}$ tel, zu denken sei. Lau wendet sich an das herzogl. Hof- und Landgericht, erbietet sich wegen des geforderten Lösegeldes, das er zu hoch finde, zur Cautionsleistung und begehret dagegen, daß ihm die Erlaubniß werde, sich mit der Kletten aufbieten und copuliren zu lassen. Darauf wird die Vernehmlassung des Klägers gefordert, und als diese verneinend ausfällt, ohne besondere Ursachen des verweigerten Consensus anzugeben, so wird am 23ten Sept. 1800 Salvo puncto promissi eventualiter des festzusetzenden Lösegeldes dem Gutsherrn die Ertheilung seines Consensus sub praejudicio supplendi ex officio aufgegeben. Auch der darauf von dem Hillmann interponirten Appellation und Declaration, daß er nicht einwillige, und seine ehemaligen Anerbietungen, die nicht angenommen worden sein, alle widerrufe, ungeachtet am 13ten Octbr. 1800 nunmehr von dem Land- und Hofgericht erkannt:

daß bei nicht ertheilter gutsherrlichen Einwilligung besagter Consens von Gerichtswegen suppliret werde.

Interposuit quidem Hillmannus appellationem eamque in Camera Impe-

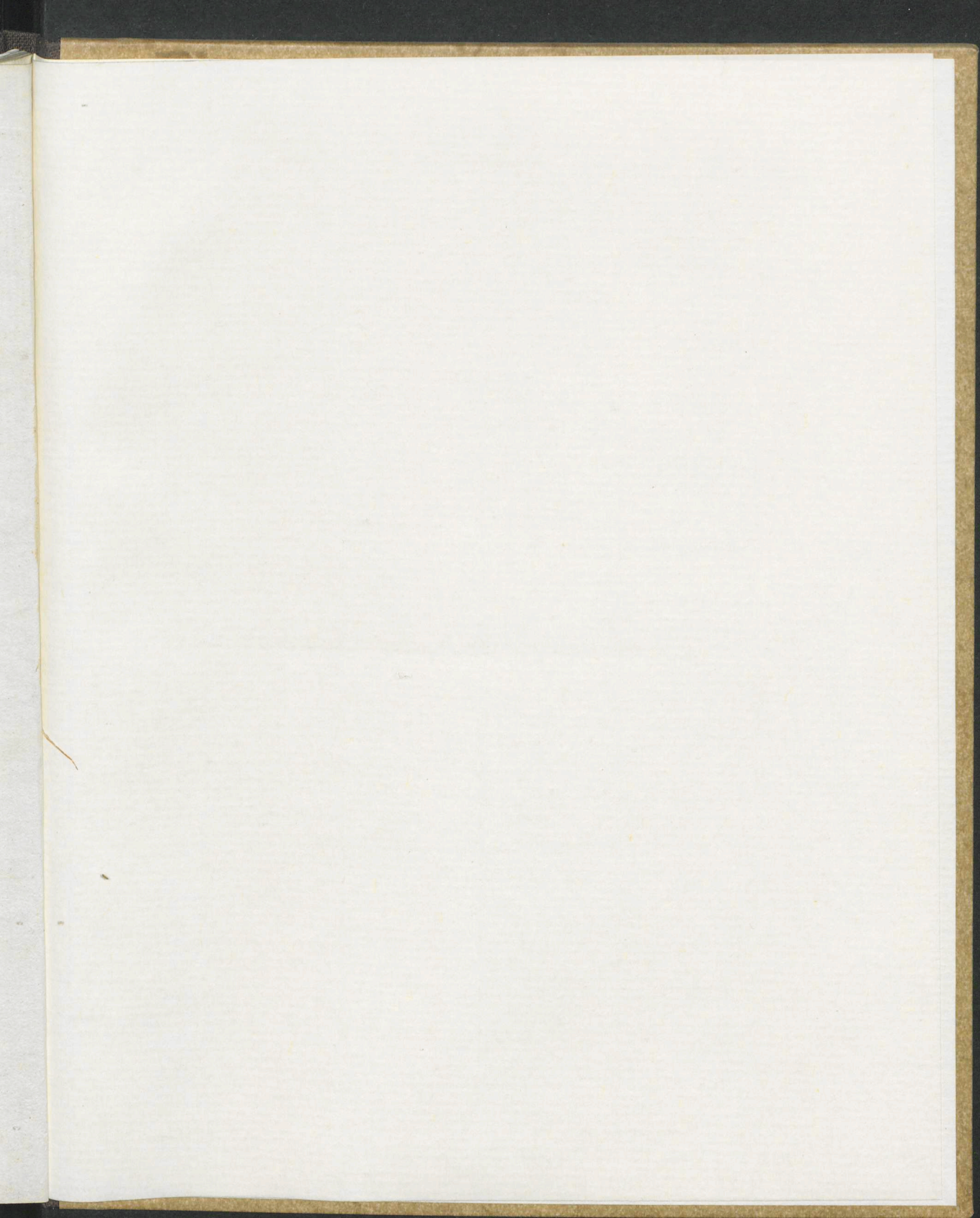

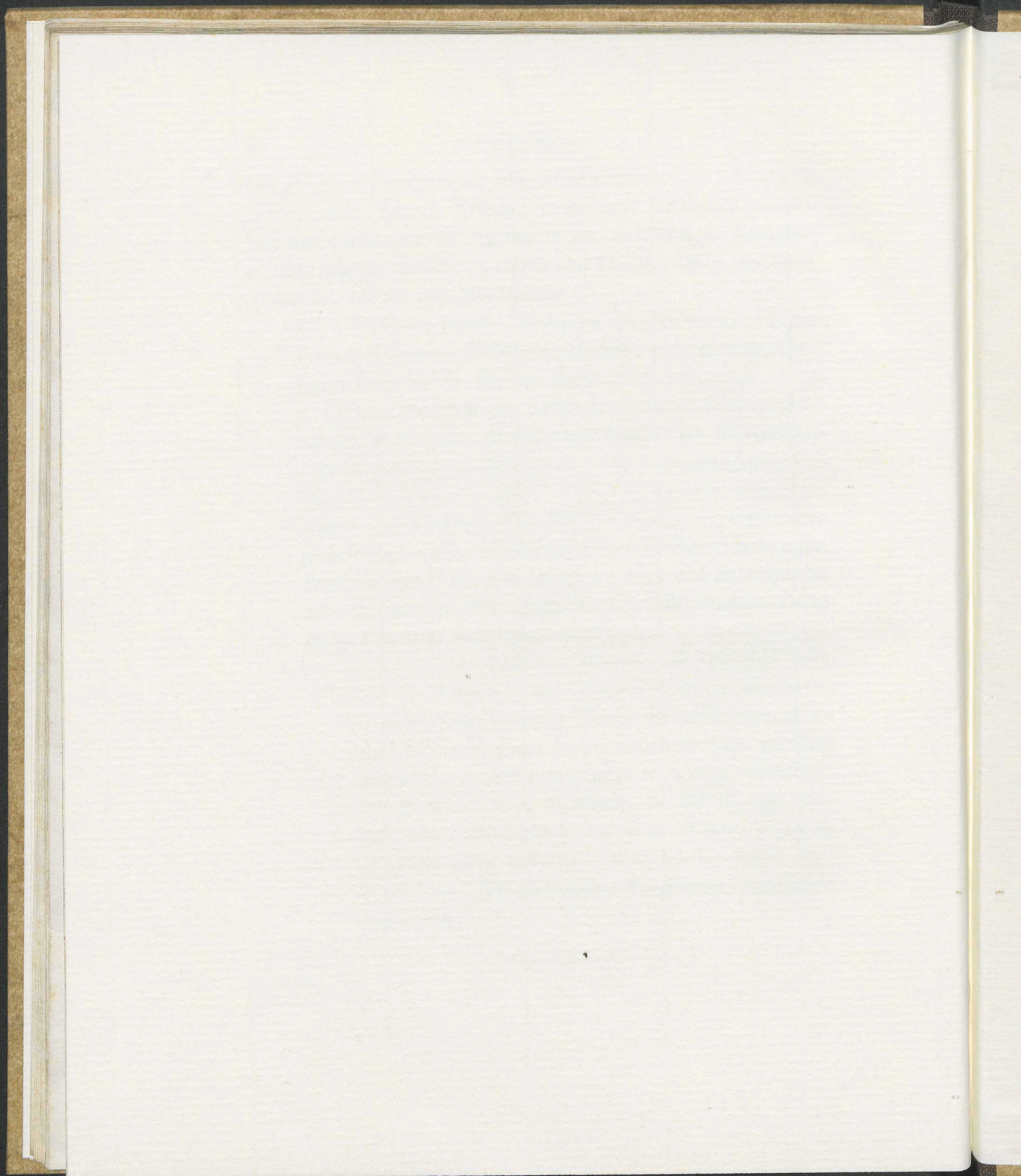
Imperii debite introduxit, ac reliqua fatalia observavit. Attamen hoc augustissimum Imperii Tribunal confirmavit sententiam priorem. Insertam confirmatoriam legimus in *der vollständigen Sammlung reichskammergerichtlicher Urtheile vnd Decrete*, ubi p. 60. 1801. 20sten Jan. sub no. 139. haec leguntur :

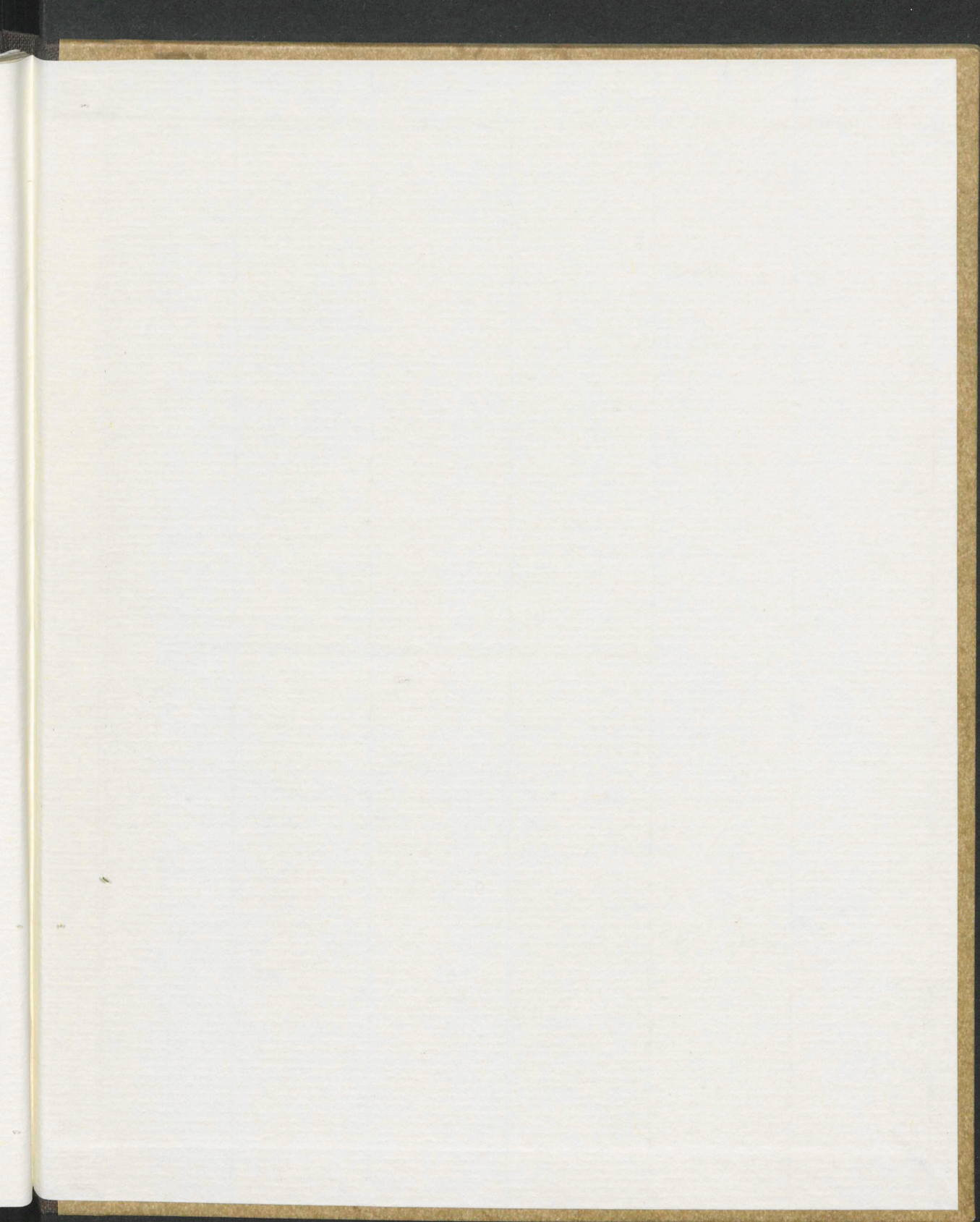
Dr. v. Hoffmann junior. In Sachen des Gutsherrn und Eigenthümers Hillemann auf Zibühl und Lübzien wider den Einwohner Lau zu Rühn und das Herzogl. Mecklenb. Hof- und Landgericht zu Güstrow übergiebt den 20sten December v. J. ob ultimum objecti litis discrimen unterthänigste Supplick pro clementissime decernendo plenos appellationis processus cum prorogatione fatalium trimestri a dato decreti, una cum mandato attentatorum cassatorio, restitutorio et inhibitorio sine clausula, annexa citatione solita, nec non ordinatione puncto restitutionis saltem sequstrationis objecti litis mit Anlage 1 — 5, und Nebenanlagen A — Q. einen ex officio supplirten Consensus des Guts - Herrn in die Ehe seiner Leibeigenen betreffend.

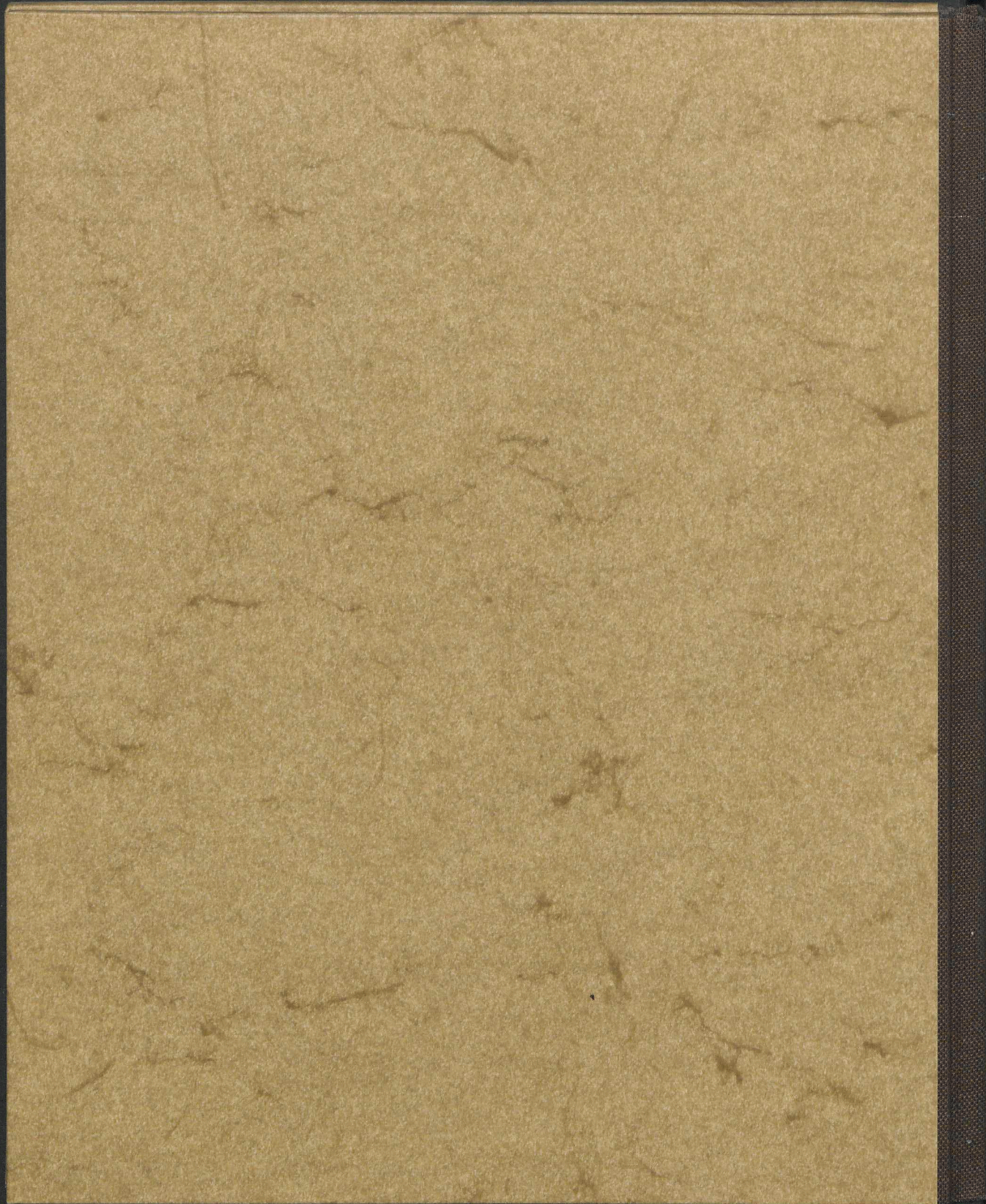
Decretum. Abgeschlagen : dann wird dem advocato causae wegen des durch den Misbrauch der Rechtsmittel in dieser Sache bezeugten Frevels die Strafe einer halben Mark Silbers sub poena dupli et realis executionis innerhalb vier Tagen in den Armenfäckel zu erlegen anbefohlen; weniger nicht Dri v. Hoffmann jun. daß er sich dieses kaiserliche Kammergericht mit dieser frivolen Sache zu behelligen nicht entfegen, alles Ernstes hiemit ver: derselbe auch sich alles weitem Supplicirens zu enthalten angewiesen.

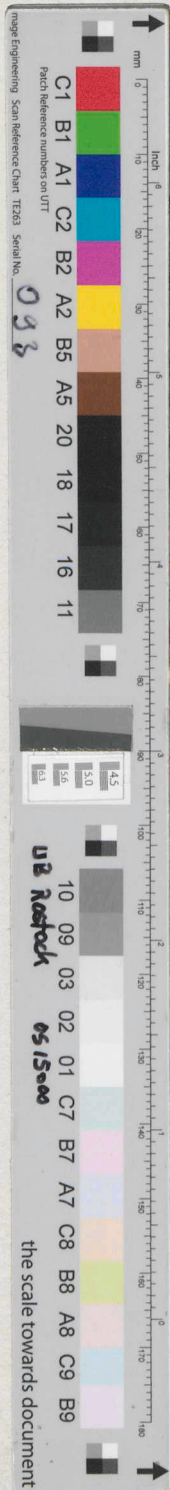

lebite introduxit, ac reliqua fatalia observavit. Attamen hoc
num Imperii Tribunal confirmavit sententiam priorem.
confirmatoriam legimus in *der vollständigen Sammlung
ammergerichtlicher Urtheile vnd Decrete*, ubi p. 60. 1801.
n. sub no. 139. haec leguntur :

v. Hoffmann junior. In Sachen des Gutsherrn und Eigen-
mers Hillemann auf Zibühl und Lübzien wider den Einwohner
zu Rühn und das Herzogl. Mecklenb. Hof- und Landgericht
Güstrow übergiebt den 20ten December v. J. ob ultimum
ecti litis discrimen unterthänigste Supplick pro elementissime
ernendo plenos appellationis processus cum prorogatione fata-
tri mesfri a dato decreti, una cum mandato attentatorum
latorio, restitutorio et inhibitorio sine clausula, annexa cita-
ne solita, nec non ordinatione puncto restitutionis saltem seque-
ationis objecti litis mit Anlage 1 — 5, und Nebenanlagen
— Q. einen ex officio supplirten Consensus des Guts-Herrn
die Ehe seiner Leibeigenen betreffend.

Decretum. Abgeschlagen : dann wird dem advocato causae
... wegen des durch den Misbrauch der Rechtsmittel
in dieser Sache bezeigten Frevels die Strafe einer halben
Mark Silbers sub poena dupli et realis executionis innerhalb
vier Tagen in den Armenfäckel zu erlegen anbefohlen;
weniger nicht Dri v. Hoffmann jun. daß er sich dieses
kaiserliche Kammergericht mit dieser frivolen Sache zu
behelligen nicht entsehen, alles Ernstes hiemit ver-
derselbe auch sich alles weitem Supplicirens zu enthalten
angewiesen.